

ภาคผนวก ๑

หน่วยงานรัฐและเอกชนซึ่งมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้าว

กรมส่งเสริมการเกษตร

๑. นายวิเศษศักดิ์ ศรีสุริยะธาดา ผู้อำนวยการกลุ่มจัดการการผลิตข้าวในพื้นที่

กรมพัฒนาที่ดิน

๑. นายธีระยุทธ จิตต์จำนง ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน
๒. นายกิตติรัตน์ ทั่ววรรณกุล ผู้อำนวยการกลุ่มวางแผนการใช้ที่ดินที่ ๑
๓. นางไพจิตร ชัยสิทธิ์ ผู้อำนวยการกลุ่มวางแผนการใช้ที่ดินที่ ๒
๔. นางสาวธรรมา ยินดีรส ผู้อำนวยการกลุ่มวางแผนทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาที่ดิน

กรมการข้าว

๑. นายสุวัฒน์ เจียรคงมั่ง ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว
๒. นายพูนศักดิ์ เมฆวัฒนากาญจน์ ที่ปรึกษาสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว
๓. นายวราพงษ์ ชมาฤทธิ์ นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
๔. นางจุลลณี ไพฑูรย์เจริญลาภ ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการเกษตร

คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว

๑. นางสาวนพพร ลิ่นทอง ผู้ตรวจราชการกระทรวงพาณิชย์
๒. นายวรพันธ์ ประเสริฐยิ่ง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาตรการทางการค้า
๓. นางสาวพัชรี พัยควงษ์ ผู้อำนวยการกลุ่มมาตรการค้าข้าว
๔. นายวันชัย ธารกมล ผู้อำนวยการกลุ่มพืชและวิเคราะห์การตลาดข้าว

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๑. นายนิพนธ์ เพ็ญจันทร์ ผู้อำนวยการสำนักกิจการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ
๒. นายยงยศ สำราญสุข นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
๓. นายกันตพงษ์ วรเชษฐานันท์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

สหพันธ์สมาคมชาวนาไทย

๑. นายนิพนธ์ วงษ์ตระหง่าน ประธานสหพันธ์สมาคมชาวนาไทย

สมาคมชาวนาข้าวไทย

๑. นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย

สมาคมชาวนาและเกษตรกรไทย

๑. นายวิเชียร พวงลำเจียก นายกสมาคมชาวนาและเกษตรกรไทย
๒. นายชาญยุทธ ตรีศัพท์ เற்றுณีสมาคมชาวนาและเกษตรกรไทย

สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย

๑. นายสมเกียรติ มรรคยาธร เลขาธิการสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย

ภาคผนวก ๒
สรุปความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิรูปข้าว

นางนพพร ลั่นทอง ผู้ตรวจราชการกระทรวงพาณิชย์ ให้ข้อมูลดังนี้

คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว (นบข.) จะมีการกำหนดนโยบายและมาตรการรองรับข้าวในฤดูการผลิต ๒๕๕๗/๕๘ และมีการกำหนดยุทธศาสตร์ข้าว โดยกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในเรื่องการผลิตและกระทรวงพาณิชย์ในเรื่องการตลาด โดย นบข. ได้เห็นชอบในหลักการของยุทธศาสตร์ข้าวแล้ว เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๗

ยุทธศาสตร์ข้าวไทย (ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๒) มีวิสัยทัศน์ คือไทยจะเป็นผู้นำการค้าข้าวในตลาดโลก และมีกลไกการตลาดที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างความสมดุลให้กับทุกภาคส่วน และเป็นแหล่งผลิตข้าวที่มีประสิทธิภาพ ชาวนามีความเป็นอยู่ที่ดี องค์กรชานนามีความเข้มแข็ง

พันธกิจที่มุ่งสู่วิสัยทัศน์ คือ

๑. บริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูกข้าวและปริมาณผลผลิตข้าวให้มีความเหมาะสม
๒. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ยกระดับคุณภาพข้าว เพิ่มมูลค่าข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าว
๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชานาและองค์กรชานนามีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
๔. การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว มีการนำเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูปข้าว เพื่อลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่ม
๕. การส่งเสริมให้มีสถาบันพัฒนาการพาณิชย์ข้าว ซึ่งเป็นสถาบันพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตและการตลาดข้าวแบบเบ็ดเสร็จครบวงจร
๖. ส่งเสริมให้มีการแข่งขันในระบบการค้าข้าวให้เป็นไปตามกลไกการตลาดทุกภาคส่วน
๗. การส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานการผลิตและการค้าข้าวให้เป็นมาตรฐานสากล
๘. ส่งเสริมและสร้างค่านิยมการบริโภคข้าว
๙. มีการพัฒนาโครงสร้างและระบบโลจิสติกส์โดยใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่มาบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ข้าวในด้านการผลิต จะมี ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. การบริหารจัดการพื้นที่ปลูกและปริมาณผลผลิตข้าวให้เหมาะสม มีเป้าประสงค์ว่าปริมาณผลผลิตข้าวของชานาทั่วประเทศจะมีความสมดุลกับอุปสงค์และอุปทาน โดยเป้าหมายในปีการผลิต ๒๕๖๒/๖๓ คือจะผลิตข้าวจำนวนไม่เกิน ๓๑ ล้านตันข้าวเปลือก การไปสู่เป้าประสงค์และเป้าหมาย มี ๔ กลยุทธ์ คือ

- ๑) เรื่องโซนนิ่ง
- ๒) เรื่องการจัดระบบการปลูกข้าวในเขตพื้นที่ชลประทาน และปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสม
- ๓) จัดทำระบบข้อมูลและสารสนเทศเรื่องข้าว
- ๔) สร้างกลไกการขับเคลื่อนการบริหารจัดการข้าวอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

๒. เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว มีเป้าประสงค์ว่าชาวนาจะต้องผลิตข้าวได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตต่อไร่ลดลง โดยเป้าหมายในปี ๖๒/๖๓ ตั้งเป้าหมายว่าผลผลิตต่อไร่ต้องไม่ต่ำกว่า ๖๐๐ กก./ไร่ ต้นทุนการผลิตไม่เกิน ๔,๐๐๐ บาท/ไร่ หรือต่อตันไม่เกิน ๖๖๐๐ บาท/ตัน มี ๘ กลยุทธ์ ดังนี้

- ๑) เร่งรัดการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่กรมการข้าวทำอยู่
- ๒) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาผลิตข้าว
- ๓) ปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวเป็นแบบประณีต ทำนาแปลงรวม มีการใช้เครื่องจักร ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพ
- ๔) มีการควบคุมราคาปัจจัยการผลิต ค่าบริการ ค่าเช่าที่นา
- ๕) พัฒนาระบบเตือนภัยและระบบการระบาดของศัตรูข้าว
- ๖) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเก็บรักษาข้าวและการขนส่ง
- ๗) พัฒนาแหล่งน้ำ ชลประทาน จัดรูปที่ดิน พื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน
- ๘) เพิ่มศักยภาพการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว

๓. เรื่องการยกระดับคุณภาพและเพิ่มมูลค่าข้าว เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้ก็คือข้าวเปลือกที่ชาวนาผลิตได้จะมีคุณภาพมาตรฐาน มีความปลอดภัย และมีผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เป้าหมายในปี ๖๒/๖๓ คือข้าวเปลือกจะมีคุณภาพปลอดภัยจากแปลงข้าวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐ ล้านตัน ซึ่งจะนำไปสู่เป้าประสงค์และเป้าหมายนี้ได้ โดย ๗ กลยุทธ์ ดังนี้

- ๑) การเร่งรัดส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพสูง
- ๒) สนับสนุนการผลิตข้าวสำหรับตลาดเฉพาะ
- ๓) ยกระดับการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐาน
- ๔) เพิ่มประสิทธิภาพการตรวจรับรองคุณภาพข้าว
- ๕) สร้างระบบเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้บริโภค
- ๖) วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
- ๗) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์คุณค่าของข้าวและผลิตภัณฑ์

๔. การสร้างความเข้มแข็งแก่ชาวนาและองค์กรชาวนา มีเป้าประสงค์ว่าชาวนาและองค์กรชาวนามีความเข้มแข็ง ผลิตข้าวได้มากขึ้น พึ่งพาตนเองได้ ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน เป้าหมาย องค์กรชาวนาคือสหกรณ์การเกษตรวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวชุมชน กลุ่มเกษตรกร จะต้องมีความเข้มแข็งผ่านการประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ในปี ๖๒/๖๓ มี ๘ กลยุทธ์ ดังนี้

- ๑) มีการสร้างศูนย์กลางและเครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว
- ๒) สนับสนุนการสร้างศูนย์กลางชาวนาในระดับพื้นที่
- ๓) ยกระดับขีดความสามารถการผลิตข้าวของชาวนา
- ๔) สนับสนุนการประกันความเสี่ยงการผลิตข้าว
- ๕) ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการเช่าที่นาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- ๖) จัดตั้งกองทุนพัฒนาข้าวและชาวนา
- ๗) วิจัยเศรษฐกิจสังคมความต้องการของชาวนา
- ๘) พัฒนาส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ทั้งนี้ นบข. ได้มีมติเห็นชอบในหลักการและมอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปทำ road map รายละเอียดในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์และแต่ละประเด็นกลยุทธ์ เพื่อให้เห็นผลภายใน ๓ เดือน และมีการติดตามผล ซึ่งหากคณะรัฐมนตรีเห็นชอบแล้วจึงจะเผยแพร่ต่อไปได้

นายสุวัฒน์ เจียรคงมั่ง ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว

ให้ข้อมูลว่ากรมการข้าวมีพันธุ์ข้าวที่เป็นทางเลือกจำนวนมากให้เกษตรกร อยู่ ๑๒๓ พันธุ์ แบ่งเป็นข้าวเจ้า ๑๐๐ พันธุ์ ข้าวเหนียว ๒๓ พันธุ์ แต่คุณภาพเมล็ดพันธุ์ดียังมีไม่เพียงพอ เกษตรกรต้องใช้เมล็ดพันธุ์ของตัวเอง ซึ่งคุณภาพยังไม่ค่อยดี

ปัญหาและอุปสรรค

๑. การวางแผนการผลิตไม่สอดคล้องกับตลาด โดย ๒-๓ ปีที่ผ่านมาชาวนาเร่งปลูกข้าวเพื่อส่งเข้าโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นจำนวนมากจนล้นตลาด เกิดปัญหาข้าวเสื่อมสภาพอยู่ในโรงเก็บ และเป็นปัญหาอยู่จนปัจจุบัน

๒. ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากปัจจัยการผลิตทั้งค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ค่าสารกำจัดวัชพืช สารกำจัดโรคแมลง ราคาสูงขึ้น

๓. ปัญหาเรื่องการแปรรูปเพิ่มมูลค่ายังมีน้อย หากเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ก้าวหน้าแล้วอย่างญี่ปุ่น เกาหลี ซึ่งได้พัฒนาทั้งที่เป็นเรื่องของอาหารและเป็นรูปของผลิตภัณฑ์อื่น เช่น เกสซ์กรรม คริมบ่ารุงผิว และมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม

๔. ปัญหาชาวนาและองค์กรชาวนายังไม่เข้มแข็ง และเกษตรกรปัจจุบันอายุค่อนข้างมาก คนรุ่นใหม่มักไปประกอบอาชีพอื่น

๕. ปัญหาเกี่ยวกับการวิจัย ขณะนี้งบประมาณด้านวิจัย อยู่ที่ ๐.๐๑% ของจีดีพี ถือว่าน้อยมากและขาดแคลนนักวิจัยหลายสาขา

๖. ปัญหาด้านการตลาด โดยได้พยายามทำยุทธศาสตร์กับกระทรวงพาณิชย์ มีการรวมกลุ่มสมาคมผู้ประกอบการค้าโรงสี ผู้ประกอบการบางรายยังไม่เห็นความสำคัญของการตลาดซื้อขายข้าวล่วงหน้า เรื่องมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย เรื่องขาดหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลข้าว เรื่องต้นทุนค่าบริหารจัดการอยู่ในเกณฑ์ที่สูง เรื่องงานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าและการแปรรูปยังมีน้อย รวมไปถึงเรื่องของการประชาสัมพันธ์

แนวทางการพัฒนาเรื่องพันธุ์และเทคโนโลยีการปลูกของสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว ได้ดำเนินการมาตลอดเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงของโลก มีประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ๔ พันธุ์ข้าว ดังนี้

๑) พันธุ์ข้าวขาว ส่งออกในรูปข้าวหนึ่ง ๓๕% ส่งออกในรูปข้าวขาว ๓๒% มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาเริ่มแรกคือจะเพิ่มผลผลิตข้าวขาวขึ้นไปที ๑,๕๐๐ กิโลกรัม/ไร่ ซึ่งจะต้องออกแบบพันธุ์ข้าวใหม่

๒) ข้าวหอมมะลิ ส่งออก ๑๘% ยุทธศาสตร์ที่จะเพิ่มผลผลิต รักษาคุณภาพ สร้างศักยภาพในการส่งออก

๓) ข้าวเหนียว ส่งออก ๒% ให้ชาวนาปีที่ปลูกที่อีสานที่ล้มง่าย เป็นโรคง่ายและต้านทานแมลงให้มีคุณลักษณะดีขึ้น ข้าวนาปรังมีพันธุ์ใหม่ที่ดีกว่า กข ๑๐ ที่แล้วกำลังจะออกพันธุ์ข้าวในปี

๔) ข้าวสีหรือข้าวเฉพาะพื้นที่ มีข้าวสีพันธุ์ใหม่ กรมการข้าวก็จะมีการออกพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะทางยาดี

งานวิจัยด้านอื่นๆ เรื่องเทคโนโลยีการปลูกข้าว มี ๒ เรื่อง คือ

๑) ศึกษาเรื่องลดต้นทุนการผลิต

๒) วิธีปลูกข้าวประหยัดน้ำ โดยเรียกว่าวิธีเปียกสลับแห้ง ในปี ๒๕๕๘ จะมีการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้น้ำอย่างประหยัด ๔ ภาค มีแปลงส่งเสริมอยู่ ๑๐ จุดใหญ่ ๆ

การอารักขาข้าว มีงานวิจัยที่หลากหลาย เรื่องให้ข้าวต้านทานโรคแมลงรวมถึงการป้องกันและกำจัดโรคแมลง และการพยากรณ์การระบาดของโรคแมลง

เรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าว กรมการข้าวได้เร่งที่จะจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ทั่วประเทศ ๒๓ แห่ง ที่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ขยายได้ประมาณ ๘๕,๐๐๐ ตัน ก็จะขยายอีกเป็น ๕๐ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว โดยปีแรกจะเพิ่ม ๑๐ ศูนย์ โดยมีเป้าหมายเพิ่มเมล็ดพันธุ์ขยายให้ได้ ๒๐๐,๐๐๐ ตัน

ด้านวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว มีการศึกษาว่าจะเก็บรักษาข้าวอย่างไรให้หอมอยู่นาน เก็บอย่างไรให้เสีมน้อยหรือข้าที่สุด รวมทั้งการลดการสูญเสียข้าวจากกระบวนการไม่ว่าเก็บเกี่ยวด้วยรถหรือด้วยมือ อีกทั้งยังพยายามจะศึกษาเรื่องการแปรรูปและโภชนาการข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า

ด้านอนุรักษ์พันธุกรรมข้าว ขณะนี้มีห้องเย็นเก็บเชื้อพันธุ์ข้าวอยู่ประมาณ ๒๐,๐๐๐ กว่าสายพันธุ์ทั่วประเทศ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพันธุ์ข้าว ซึ่งขาดแคลนและพยายามจะขอให้รัฐบาลสนับสนุนห้องเก็บเมล็ดพันธุ์เพิ่มเติมเพื่อป้องกันการเสียหายจากพันธุ์ข้าว

มีการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว เรื่องการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ การใช้ไมเลกุลเครื่องหมายช่วยในการพัฒนาพันธุ์ การทำแผนที่พันธุกรรมข้าวหอม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาข้าวหอมไปอีกระดับหนึ่ง

นางจุลฉวี ไพฑูรย์เจริญลาภ ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว ให้ข้อมูลดังนี้

เรื่องการจ้างแรงงาน ปัจจุบันชาวนามีอายุมากกว่า ๕๐ สภาพปัจจุบันของการใช้แรงงานในการทำนา โดยเฉพาะในเขตชลประทานที่ทำนาทั้งปี จะมีกลุ่มอีกอาชีพที่อยู่ในชุมชนคือกลุ่มผู้รับจ้างทำนา โดยจะรับจ้างทุกกระบวนการตั้งแต่เตรียมดิน ปลูก แม้แต่ใส่ปุ๋ยสารเคมี การเก็บเกี่ยว ขนข้าวไปโรงสี ส่วนชาวนามืออาชีพเตรียมเงินไว้จ่ายอย่างเดียว จึงมองว่าไม่ได้ขาดแคลนแรงงานในการทำนา เพราะปัจจุบันพื้นที่ทำนาเพิ่มขึ้นจาก ๖๘ ล้านไร่ เป็น ๘๐ ล้านไร่ ปัญหาคือต้นทุนสูงขึ้น หากราคาผลผลิตสูงก็จะอยู่ได้ ต้องปรับตัวว่าทำอะไรจะลดต้นทุนลง ซึ่งควรแก้ไขปัญหาดังนี้

๑. พัฒนากลุ่มผู้รับจ้างทำนาที่อยู่ในชุมชนเพื่อให้บริการรับจ้างโดยใช้กระบวนการที่ถูกต้องซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนให้กับชาวนาได้

๒. เครื่องจักรกลการเกษตรที่ต้องเข้ามาทดแทนในกระบวนการทำนาซึ่งเครื่องจักรกลในเขตชลประทานที่ทำนาทั้งปีเป็นธุรกิจ เป็นรายได้หลักของชาวนา เครื่องจักรกลจะไม่มีปัญหาเรื่องความขาดแคลนเพราะจะมีคนมาให้บริการ จุดที่เป็นปัญหาที่ต้องเข้าไปพัฒนาคือกลุ่มในเขตที่อาศัยน้ำฝนคือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตอนบน ซึ่งเครื่องจักรกลยังเข้าไปน้อยเพราะกลุ่มนี้ยังเป็นกลุ่มลักษณะของชาวนาขนาดเล็กมีพื้นที่นาไม่เกิน ๑๕ ไร่ กลุ่มนี้มีประมาณ ๖๐% ของประเทศ แต่การทำนาของชาวนาในกลุ่มนี้เพื่อจะบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก มีรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมอื่น ไม่เหมือนกลุ่มชาวนาในภาคกลางที่ผลิตเพื่อขายอย่างเดียว

กรมการข้าวเริ่มดำเนินการเรื่องเครื่องจักรกล เช่น การเข้าไปแนะนำเทคโนโลยีที่ประณีตขึ้น เช่น วิธีการปลูกเป็นแถวเป็นแนว โดยการนำเครื่องจักรเข้าไปใช้ จากการทดลองทำ ๒ ปี ในภาคอีสานปรากฏว่าได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งตรงนี้จะช่วยลดแรงงานได้ และทำอย่างไรจะส่งเสริมเครื่องเกี่ยวข้าวเข้าไปให้บริการในเขตภาคอีสานเพราะที่ผ่านมาเครื่องจักรกลมีน้อย จึงต้องรอรถเกี่ยวข้าวจากส่วนกลาง ทำให้เกี่ยวเกี่ยวไม่ทันจนข้าวร่วงสูญเสียผลผลิต ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องเข้าไปพัฒนาแก้ไขว่าทำอย่างไรจะหาแหล่งทุนหรือส่งเสริมให้คนประกอบอาชีพรถเกี่ยวให้มากขึ้น

นายวิเศษศักดิ์ ศรีสุริยะธาดา ผู้อำนวยการกลุ่มจัดการผลผลิตข้าวในพื้นที่ กรมส่งเสริมการเกษตร

กล่าวสรุปแนวทางและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาข้าวทั้งระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรมส่งเสริมการเกษตรว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการดูแลเรื่องข้าวทั้งระบบ คือ กรมการข้าว ซึ่งคณะอนุกรรมการพิจารณาประชุมในครั้งนี้อย่าง กรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่เพียงแค่ช่วยสนับสนุนการทำงานของกรมการข้าวเท่านั้น เฉพาะในกรณีที่กรมการข้าวไม่มีคนในพื้นที่ เช่น โครงการศูนย์ข้าวชุมชน เป็นต้น

นายธีระยุทธ จิตต์จางง ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

กล่าวสรุปแนวทางและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาข้าวทั้งระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาที่ดินว่า กรมพัฒนาที่ดินได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ประกาศเขตพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ ๑๓ ชนิด ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรดโรงงาน ลำไย เงาะ ทุเรียน มังคุด มะพร้าว และกาแฟ โดยมีการแบ่งความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินในการผลิตนอกเขตป่าไม้ตามกฎหมายกับขอบเขตการปกครอง(กระทรวงมหาดไทย) มีการแบ่งพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการผลิต ออกเป็น ๔ ประเภท คือ เหมาะสมสูง เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมเล็กน้อยและไม่เหมาะสม เลือกละเฉพาะตำบลที่มีสภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน (Present Land Use) ประมาณ ๔๐ ไร่ (มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐)

ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวในเขตเหมาะสมสูงและเหมาะสมปานกลาง ประมาณ ๔๓,๙๑๘,๔๔๐ ไร่ และมีพื้นที่ปลูกข้าวในเขตเหมาะสมเล็กน้อยและไม่เหมาะสม ประมาณ ๒๗,๔๐๘,๐๘๙ ไร่ ส่วนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในพื้นที่เหมาะสมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่กำลังดำเนินการ เช่น การลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตต่อไร่และพัฒนาคุณภาพของผลผลิต การถ่ายทอดองค์ความรู้และจัดทำแปลงต้นแบบเพื่อเกษตรกรเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ และภาคราชการมีการจัดโครงการเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เป็นต้น

การบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องมือโดยแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) ฐานข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลกายภาพ ข้อมูลวิชาการและข้อมูลเกษตรกรรายครัวเรือน/แปลง ๒) ปรับรูปแบบการผลิตพืชในเขตเหมาะสมน้อย/ไม่เหมาะสม โดยการปรับลดการผลิตพืชที่เกินความต้องการ เป็นการผลิตสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูงตรงตามความต้องการของตลาดและลดความเสียหายของสินค้าเกษตรในพื้นที่แล้ง/น้ำท่วมซ้ำซาก ๓) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในเขตเหมาะสม เช่น เพิ่มผลผลิตการผลิต (productivity) เพิ่มคุณภาพสินค้าเกษตร และเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ธุรกิจเกษตร เป็นต้น

นายพูนศักดิ์ เมฆวัฒนากาญจน์ ที่ปรึกษาสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว ให้ข้อมูลเพิ่มเติมดังนี้

เนื่องจากชาวนาส่วนใหญ่มีอายุมาก แนวทางแก้ไขระยะสั้นและระยะยาวขณะนี้ไม่มีโครงการ ให้อยุชนชาวนา ได้ปลูกฝังค่านิยมที่จะมาเรียนรู้กรณีโรงเรียนชาวนาที่กรมการข้าว เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมการทำนาที่ถูกต้อง การใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องและปลูกฝังค่านิยมให้รักชาวนาซึ่งจะเป็นผลระยะยาวให้เยาวชนรุ่นใหม่รู้ถึงคุณค่าการเป็นชาวนาได้เรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการนำมาปรับใช้การเป็นชาวนา เนื่องจากในอนาคตประเทศไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้วิธีการดำนาแบบดั้งเดิมเป็นการใช้เครื่องจักรกลให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมแต่ละภาค ซึ่งเครื่องจักรกลจะมีบทบาทเข้ามา ซึ่งวิธีการที่ยั่งยืนเกษตรกรต้องเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม แต่เทคโนโลยีงานวิจัยยังไม่ถึง ต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กอนุบาลที่มาเรียนรู้ เราเปิดศูนย์วิจัยข้าว ๒๘ แห่งทั่วประเทศ ให้นักเรียนอนุบาลเข้ามาดูงาน ก็จะได้ทราบว่ากว่าจะได้เมล็ดข้าวมาบริโภคมีคุณค่าอย่างไร ซึ่งเขาจะได้เรียนรู้สัมผัสและเลือกใช้เทคโนโลยีเข้ามา เชื่อว่าหากทำวิธีนี้จะมีความยั่งยืนในส่วนของชาวนา หากปลูกฝังเด็กไว้อนาคตวิธีการเป็นชาวนาสมัยใหม่ก็จะยั่งยืนขึ้น และเสนอให้ชาวนาพัฒนาการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องและสอดคล้องกัน ชาวนาควรลงไปทำนาด้วยตนเองโดยเฉพาะชาวนาภาคกลาง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดต้นทุนได้

นายสมเกียรติ มรรคยารุ เลขาธิการสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ให้ข้อมูลดังนี้

ข้าวที่ส่งออกมี ๔ ชนิด คือ

๑. **ข้าวขาว** ส่งออกในรูปของข้าวหนึ่งกับข้าวสารขาว ซึ่งปัจจุบันนี้ส่งออกมากที่สุด และทั้งสองตัวนี้เป็นปัญหาทางการแข่งขันด้านราคา ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าต้นทุนราคาตลาดต่าง ๆ เป็นอย่างไร

๒. **ข้าวหอมมะลิ** ในอนาคตจะมีปัญหาเนื่องจากราคายังแตกต่างจากประเทศคู่แข่งคือเวียดนาม และกัมพูชาค่อนข้างมาก สถิติการส่งออกข้าวหอมมะลิลดลงทุกปี ปีนี้ส่งออกข้าวหอมมะลิ ๑๐ เดือนแรกส่งออกลดลง ๑๐% เมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๔-๕๗ ประเด็นปัญหาเรื่องคุณภาพ ค่อนข้างสูงและคู่แข่งมีการพัฒนาค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังมี อุปสรรคทางการค้าในการกำหนดมาตรฐานข้าวหอมมะลิ ๙๒% หากต้องการส่งออกโดยเน้นปริมาณเพื่อแข่งขันกับประเทศคู่แข่ง ก็มีข้าวหอมมะลิ ๘๐% ที่คุณภาพเทียบเท่ากับข้าวหอมมะลิของกัมพูชา และเวียดนาม สำหรับสิ่งที่ทำให้ราคาข้าวหอมมะลิผันผวน คือการที่เป็นข้าวที่มีผลผลิตออกปีละครั้งทำให้ราคาตกต่ำในช่วงต้นที่ผลผลิตออก โดยมีปัจจัยคือทางภาคอีสานที่เป็นภาคที่ผลิตข้าวหอมโดยหลักไม่มีเครื่องอบข้าว ไม่ที่เก็บรักษาข้าวที่ยังคงคุณภาพข้าวได้ดี ข้าวหอมมะลิเป็นข้าวที่มีชีพหลายกับดีมานใกล้เคียงกัน เมื่อรวมการบริโภคในประเทศกับการส่งออกแล้วพอดี แต่ว่ามีผลผลิตออกปีละครั้ง ออกมาสองเดือน ดังนั้นในช่วงสองเดือนจึงต้องมีการบริหารจัดการให้ดี

มีความเห็นว่าการมีข้าว ๑๒๓ พันธุ์ มีมากเกินไป ส่วนเรื่องเมล็ดพันธุ์นั้นไม่เพียงพอให้ชาวนามานานแล้ว และชาวนาใช้เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้เองปลูกนั้นย่อมทำให้คุณภาพข้าวลดลงเป็นธรรมดา สำหรับการคาดการณ์ว่าสถานการณ์ข้าวปัจจุบันที่มีการคาดการณ์ในปี ๒๕๕๕ น่าจะมีผลผลิตประมาณ ๔๗๕ ล้านตัน สต็อกข้าวอาจลดลง จาก ๑๐๖ ล้านตัน เหลือ ๙๙ ล้านตัน ส่วนประเทศไทยส่งออกข้าวในปีนี้คาดการณ์ว่าไม่ต่ำกว่า ๑๐.๕ ล้านตัน ปีหน้าน่าจะส่งออกได้ ๑๑ ล้านตัน ดังนั้นโดยสถานการณ์ราคาตอนนี้ น่าจะเป็นราคาที่ต่ำสุดแล้ว ดังนั้นในปีนี้น่าจะมองว่าราคาค่อนข้างทรงตัว คาดการณ์ว่าข้าวสารขาว ราคา น่าจะอยู่ที่ ๑๑-๑๒ บาท/กก. ส่วนข้าวหอมมะลิใน ปัจจุบันราคาทรงตัวอยู่ที่ประมาณ ๒๗-๒๘ บาท

ประเทศเพื่อนบ้านมีการปลูกข้าวหอมเพิ่มขึ้นมากโดยเฉพาะเวียดนาม ซึ่งปัจจุบันส่งออกปริมาณใกล้เคียงไทย ควรส่งเสริมให้มีตลาดข้าวหอมมะลิเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันมักจะบริโภคอยู่ในพื้นที่เอเชีย แอฟริกา แม้จะมีการส่งออกไปยังยุโรป

อเมริกา ก็ไปอยู่เฉพาะพื้นที่ที่ผู้บริโภคมารจากเอเชีย เนื่องจากชาวตะวันตกจะไม่บริโภคข้าว จึงควรมีโครงการส่งเสริมให้คนทั่วโลกบริโภคข้าว เพิ่มขยายตลาดให้ส่งออกได้มากขึ้น

ส่วนการแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นแนวคิดที่ดี แต่เมื่อเทียบกับสัดส่วนสินค้าที่ส่งออกแล้ว คงไม่สามารถเติบโตได้อย่างก้าวกระโดด และการที่จะทำให้สินค้าแปรรูปเกษตรมีตลาดใหญ่ขึ้น ต้องใช้เงินทุ่มเรื่องการตลาดสูงมาก ดังนั้นจึงควรดูในเรื่องการแข่งขัน การเน้นงานวิจัย และจัดสรรให้ถูกจังหวะ

นายนิพนธ์ เพ็ญจันทร์ ผู้อำนวยการสำนักกิจการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กล่าวสรุปแนวทางและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาค่าข้าวทั้งระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่าสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องมีความรู้ที่จะต้องมีแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าข้าวอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ลดต้นทุนการผลิต การส่งเสริมกลไกด้านการตลาดให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสม มีศักยภาพสามารถแข่งขันกับตลาดต่างประเทศ และการบริหารจัดการให้มีโครงสร้างการแบ่งปันรายได้ที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ตั้งแต่ต้นน้ำ (เกษตรกรผู้ปลูกข้าว) กลางน้ำ (พ่อค้า โรงสี) ปลายน้ำ (ผู้ส่งออกและผู้บริโภค) จึงได้ดำเนินการศึกษาเพื่อจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง “แนวทางการแก้ไขปัญหาค่าข้าวอย่างยั่งยืน” เสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีสาระสำคัญของความเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ด้านการผลิต

๑.๑ การบริหารจัดการพื้นที่ปลูกข้าว

๑) การจัดพื้นที่การทำให้เพียงพอ โดยเร่งออก พ.ร.บ. คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม/โฉนดที่ดินทำกินผืนแรก จัดหาที่ดินทำกินให้เกษตรกรตามรายภูมิภาค เช่น นำนโยบายธนาคารที่ดินมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เป็นต้น

๒) เร่งผลักดันการออกโฉนดชุมชน ในการจัดพื้นที่สาธารณะของรัฐที่เหมาะสมต่อการทำการปลูกข้าว

๓) การจัดโซนนิ่ง (Zoning) กำหนดเขตพื้นที่เพาะปลูกตามความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศ/พื้นที่เพาะปลูก/ใช้พันธุ์ข้าวให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่และภูมิอากาศและการรักษาพื้นที่ๆ เหมาะสำหรับการปลูกข้าว ทั้งเป้าหมายเพื่อการส่งออก การแปรรูป และเพื่อการบริโภค รวมถึงพันธุ์ข้าวท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง/พื้นที่ชลประทาน/พื้นที่นอกเขตชลประทาน ควรเป็นกลุ่มพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อสร้าง Economy of scale ควรกำหนดขนาดพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น ขนาดพื้นที่ไม่ต่ำกว่าห้าพันไร่ เป็นต้น เพราะมีขนาดเหมาะสมที่จะทำให้ประหยัดต้นทุนคงที่ในการรวมกลุ่มเพื่อให้ได้ข้าวเปลือกตรงตามพันธุ์ พร้อมจัดให้มีการสร้างแรงจูงใจในค่าตอบแทน (Incentive) ให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๔) วิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ พันธุ์ ปริมาณน้ำ คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ และระบบชลประทาน กำหนดจุดส่งน้ำที่ชัดเจน (Zoning การส่งน้ำ) การกำหนดฤดูทำนาที่ชัดเจน

๕) ใช้เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศในการจัดทำข้อมูลการเพาะปลูกข้าว

๑.๒ การจัดการต้นทุนการผลิต

๑) ลดการใช้ปุ๋ยและสารเคมี การวิเคราะห์ดินก่อนใช้ ใช้สูตรปุ๋ยให้เหมาะกับพื้นที่

๒) การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ เช่น ใช้พันธุ์ข้าวเหมาะสม วิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสม เป็นต้น

- ๓) การลดต้นทุนการขนส่ง เช่น กำหนดให้แหล่งผลิต แหล่งแปรรูป อยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน (Area Zone) เป็นต้น
- ๔) ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เพื่อลดต้นทุนการผลิต
- ๕) สนับสนุนและส่งเสริมศูนย์พันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร
- ๖) ส่งเสริมและสนับสนุนให้แรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์
- ๗) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการเกษตร เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม และทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ

๘) ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ระบบสหกรณ์และระบบวิสาหกิจชุมชน โดยมีรัฐเป็นผู้ให้คำชี้แนะและช่วยผลักดันให้เกิด Agricultural Community Complex: ACC เพื่อให้มีการรวมปัจจัยการผลิต เช่น รวมที่ดิน (mono-crop) การรวมกลุ่มการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่การผลิต (Economy of Scale) รวมทุน รวมแรงงาน เพื่อการแก้ไขปัญหาการผลิต และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกร เน้นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรมีการรวมผลผลิต เป็นต้น

๙) ส่งเสริมระบบสหกรณ์อย่างจริงจัง ให้เกิดขึ้นจากความต้องการของเกษตรกรเพื่อปรับใช้ในการผลิตให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมให้ใช้ปัจจัยการผลิตร่วมกัน ทั้งในด้านเครื่องจักรกล แรงงาน และส่งเสริมการรวมที่ดินโดยรวมกลุ่มเกษตรกร ทำนาร่วมกัน ๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ ไร่

๑๐) ส่งเสริมระบบการออมเพื่อเป็นหลักประกันและสวัสดิการเกษตรกร (ออกพ.ร.บ.สวัสดิการชาวนา)

๑๑) การวางแผนการผลิต โดยจัดเก็บข้อมูลชนิดพันธุ์ข้าว ปริมาณความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ จัดเก็บรายละเอียดข้อมูลไปจนถึงพันธุ์ข้าวชนิดต่างๆ ตามประเภทของตลาดเพื่อนำมาประกอบการวางแผนการผลิต

๑.๓ การจัดการพันธุ์ข้าวปลูก

๑) ส่งเสริมให้มีการวิจัยพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ปรับปรุงพันธุ์ข้าวการค้าให้ตอบสนองปุ๋ยอินทรีย์ ปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ ตลาด และฤดูกาล

๒) จัดสิทธิบัตรพันธุ์ข้าวเพื่อคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการจดสิทธิบัตรพันธุ์พืช และความหลากหลายทางชีวภาพในภูมิภาคอาเซียน โดยให้เป็นที่ยอมรับของสากล

๓) แก้ไข พ.ร.บ.ค้าข้าวให้ครอบคลุมถึงผู้ผลิตและผู้จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว

๒. ด้านการตลาด

๒.๑ การยกระดับคุณภาพข้าวไทยให้ตรงตามความต้องการของตลาด

๑) วิเคราะห์จุดเด่นของข้าวแต่ละพันธุ์ ทั้งลักษณะทางกายภาพ (Physical) และทางเคมี (Chemical) เช่น ความหอม เนื้อสัมผัส สารอาหาร เพื่อทำการตลาดที่เหมาะสม

๒) สร้างมาตรฐานวิธีการตรวจสอบคุณภาพข้าวที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

- ๓) สร้างมาตรฐานการจัดลำดับชั้นคุณภาพข้าวเปลือกไม่ปลอมปนพันธุ์ข้าวคัดแยกคุณภาพข้าวตามเกรด
- ๔) ให้มีการควบคุมการแปรรูปจากข้าวเปลือกเป็นข้าวสารต้องแยกตามพันธุ์เพื่อคงคุณภาพข้าวสารให้ตรงตามสายพันธุ์
- ๕) สร้างตราสินค้าข้าวไทยโดยเริ่มต้นจากการควบคุมกระบวนการผลิตในพื้นที่ที่ได้คุณภาพมาตรฐาน
- ๖) ทำข้อตกลงการซื้อขายล่วงหน้าระหว่างโรงสีกับเกษตรกรในพื้นที่
- ๗) ส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพด้วยการสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกร (Incentive) เพื่อผลิตข้าวคุณภาพ เช่น มีการเพิ่มเงินให้กับข้าวเปลือกที่มีกรัมข้าวตามที่กำหนด เป็นต้น

๒.๒ ส่งเสริมและสร้างเอกลักษณ์ข้าว

- ๑) สร้างเอกลักษณ์ข้าวไทยโดยร้อยเรียงเรื่องเล่าที่มีต่อเนื่องกันมาเป็นประวัติศาสตร์พันธุ์ข้าว กระบวนการผลิต และการแปรรูป ให้เป็นเอกลักษณ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าวไทย เช่น ข้าวสังข์หยด ข้าวเบญจทิพย์ ข้าวหอมมะลิคุณธรรมจากกรรมวิธีการปลูกข้าววิถีชุมชน เป็นต้น
- ๒) จำแนกประเภทข้าว ตามคุณสมบัติ ทั้งทางกายภาพ ทางเคมี คุณประโยชน์ทางโภชนาการ เช่น มีสรรพคุณทางโอสถสาร เป็นต้น
- ๓) เพิ่มข้อมูลเปรียบเทียบมูลค่าเพิ่มระหว่างข้าวที่ผลิตในระบบปกติ กับข้าวที่แปรรูปในลักษณะพิเศษโดยนำราคาขายของข้าวแต่ละประเภทมาเปรียบเทียบ เช่น ข้าวสังข์หยด ข้าวเบญจทิพย์ เป็นต้น

๒.๓ กลไกการตลาด

- ๑) วิเคราะห์ หาปริมาณความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ และต่างประเทศ แยกความแตกต่างทางการตลาดของข้าวสาร ชนิดต่างๆ ตามประเภทของตลาด ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพที่มีผลต่อสถานการณ์ โดยมอบหมายกระทรวงพาณิชย์เป็นเจ้าภาพ เพื่อนำข้อมูลประกอบการวางแผนการผลิตให้เหมาะสม เช่น ข้าวเพื่อการยังชีพในตลาดระดับล่าง หรือข้าวคุณภาพในตลาดระดับสูง ทั้งกลิน รส สัมผัส
- ๒) ขายข้าวตามคุณภาพในระดับราคาที่ต่างกัน ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ
- ๓) เชื่อมโยงเมนูอาหารไทยต้องมีวัตถุดิบมาจากข้าวไทย เช่น การทำอาหารชาติอาหารไทยโดยผ่านงานนิทรรศการระดับประเทศ มอบหมายทีมไทยแลนด์ประชาสัมพันธ์ข้าวไทยในต่างประเทศ เป็นต้น
- ๔) เพิ่มช่องทางการจำหน่ายข้าว นอกเหนือจากในรูปแบบวัตถุดิบ สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ เช่น ขนม สุรา เครื่องสำอาง เครื่องดื่มบำรุงสุขภาพ เป็นต้น
- ๕) ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มประเทศผู้ผลิตและผู้ค้าข้าวในภูมิภาคเพื่อเพิ่มความสามารถในการต่อรองระดับโลก

๓. การบริหารจัดการโครงสร้างการแบ่งปันรายได้

- ๓.๑ จัดโครงสร้างการแบ่งปันรายได้โดยมีระบบการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตั้งแต่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในกระบวนการผลิต ไปสู่โรงสีในกระบวนการรวบรวมผลผลิตและการแปรรูป ซึ่งนับเป็นกลางน้ำ ไปจนถึง

ผู้ส่งออกและผู้บริโภค โดยคำนึงถึงระบบห่วงโซ่การผลิต (Supply chain) และระบบห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) โดยอาจมีการกำหนดสัดส่วนรายได้ตามข้อตกลงของทุกฝ่ายที่เหมาะสม เช่น ปันส่วนให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ร้อยละ ๘๐ ของรายได้ทั้งหมด และปันส่วนให้กับผู้รวบรวมและโรงสีร้อยละ ๒๐ ของรายได้ทั้งหมด โดยให้ตรากฎหมายเกี่ยวกับเรื่องข้าวเป็นเครื่องมือในการควบคุมและรักษาผลประโยชน์ทุกฝ่าย ซึ่งมีองค์ประกอบของคณะกรรมการที่มาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องข้าว อาจจะทำางอิงแนวทางการจัดสรรผลประโยชน์มาจาก พ.ร.บ.อ้อยและน้ำตาล พ.ศ. ๒๕๒๗ น่าจะเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาค้าวทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการจัดจำหน่าย ดังนี้

๑) มีการวางแผนการผลิต การนำผลผลิตเข้าแปรรูปในรูปแบบของการจัดสรรโควตา คือ เกษตรกร มีการรวมกลุ่มและแจ้งปริมาณผลผลิตข้าวที่คาดว่าจะสามารถส่งให้แก่โรงสีได้ และโรงสีรับผลผลิตตามโควตาที่ได้รับจัดสรร หรือตกลงกันระหว่างเกษตรกรกับโรงสี ซึ่งระบบจะส่งผลให้

(๑) สามารถวางแผนการส่งเสริมการผลิตของเกษตรกรได้ ทั้งในด้าน พื้นที่ที่เหมาะสม ปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการ การบริหารผลผลิตที่เหลือ ในแต่ละฤดูกาล มีการควบคุม การจัดการโดยระบบและรัฐ

(๒) เกษตรกร สามารถวางแผนการผลิตที่เหมาะสม ในแต่ละฤดูกาล เพราะได้รับทราบราคาซื้อขายผลผลิตเบื้องต้น ที่ระบบจะกำหนดราคาจากการคำนวณราคาต้นทุนและผลตอบแทนของระบบในเบื้องต้น

(๓) กระบวนการบริหารจัดการนำผลผลิตเข้าสู่การแปรรูป เป็นไปอย่างมีระบบตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด อย่างเป็นธรรม เกษตรกร สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างเหมาะสม แก้ปัญหาการเพาะปลูกพร้อมกัน เก็บเกี่ยวพร้อมกัน จนผลผลิตล้นตลาด ส่งผลต่อราคา

(๔) เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร ที่จะต้องมีหน้าที่ในการบริหารจัดการสมาชิกของตนให้เป็นระเบียบและเป็นธรรม

(๕) รัฐและเกษตรกร โดยสถาบันเกษตรกร สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเกษตรกรทราบถึงผลตอบแทนในแต่ละฤดูกาลผลิตได้ล่วงหน้า

๒) การแปรรูป ภายใต้แนวคิด เกษตรกรเป็นเจ้าของผลผลิตตั้งแต่ต้น จนถึงมือผู้บริโภค และกระบวนการผลิตสินค้าเป็นการลงทุนร่วมกันของระบบ ผลตอบแทนที่ได้เป็นของระบบที่ต้องมาจัดสรรแบ่งกันด้วยความเป็นธรรม โดยคำนึงถึงต้นทุนในการผลิตทุกขั้นตอน โดย

(๑) มีการกำหนดมาตรฐานการผลิตทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ทั้งเกษตรกร และโรงสี โดยการกำหนดมาตรฐานร่วมกัน ภายใต้กฎ ระเบียบที่ระบบกำหนด

(๒) ส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ส่งผลต่อรายได้ของระบบที่มากขึ้น

(๓) เกษตรกรมีการปรับปรุงคุณภาพการเพาะปลูก เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน เพราะเป็นการซื้อขายตามคุณภาพ เกษตรกรต้องแข่งขันกับตัวเองด้วยในบางส่วนนี้

(๔) โรงสีต้องปรับปรุงคุณภาพการผลิตของตนเองให้ได้มาตรฐานตามกำหนด ผลตอบแทนขึ้นอยู่กับคุณภาพการผลิตของตนเองด้วยในบางส่วนนี้ รวมถึงสามารถวางแผนการลงทุนได้เพราะมีการจัดสรรโควตาในการผลิตที่ชัดเจน

(๕) ระบบเข้ามาควบคุมการผลิต การแปรรูปที่เป็นมาตรฐาน และเป็นธรรม

(๖) ผลพลอยได้ที่เกิดจากกระบวนการแปรรูป ถูกแปรกลับมาเป็นรายได้ของระบบ มิใช่เป็นของโรงสี

๓) การจัดจำหน่าย ภายใต้ระบบแบ่งปัน สินค้าทุกชนิดที่เกิดจากกระบวนการผลิตของระบบถือเป็นรายได้ของระบบที่จะต้องนำมาแบ่งปันกัน ซึ่งในทฤษฎี สามารถแบ่งได้ทั้งตัวสินค้าและ แบ่งราคา การนำรายได้จากการจำหน่ายมาแบ่งกัน โดยการจัดสรรผลตอบแทนตามต้นทุนการผลิตเป็นสิ่งสำคัญ และมีการจัดสรรส่วนหนึ่งเข้ากองทุนเพื่อการรักษาซึ่งเสถียรภาพของระบบลดภาระการอุดหนุนของรัฐ ซึ่งในการจำหน่ายผลผลิตสู่ต่างประเทศระบบจะมีองค์กรที่กำหนดราคากลางในการคำนวณผลตอบแทนแก่เกษตรกรและโรงสี

(๑) มีการวางแผนการจำหน่ายร่วมกัน โดยคณะกรรมการขายที่มีหน้าที่ในการกำหนดราคา

(๒) มีการตกลงราคาซื้อขายล่วงหน้า เพื่อการกำหนดค่าตอบแทนได้ล่วงหน้า

(๓) มีกองทุนเพื่อการรักษาเสถียรภาพของระบบ

(๔) มีการกำหนดราคาขายภายในประเทศเพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

(๕) การจำหน่ายต่างประเทศเป็นเอกภาพในการกำหนดราคา

๓.๒ ส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนภารกิจตามข้อ ๓.๑ โดยใช้วิสาหกิจหรือระบบสหกรณ์เพื่อขับเคลื่อนให้องค์กรของเกษตรกรมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๓.๓ ส่งเสริมการใช้พื้นที่ร่วมกัน โดยรวบรวมพื้นที่เพาะปลูกที่มีเอกสารสิทธิครอบครองแล้ว ตลอดระยะเวลาความร่วมมือการผลิต ไม่ให้มีการจำหน่ายจ่ายโอนหรือเพาะปลูกอย่างอื่นนอกข้อตกลง โดยให้มีกฎหมายคุ้มครอง

๓.๔ ควรพิจารณาให้ข่าวสารสำหรับบริโภคภายในประเทศเป็นสินค้าควบคุมราคา

นายนิพนธ์ วงษ์ตระหง่าน ประธานสหพันธ์สมาคมชาวนาไทย

กล่าวสรุปแนวทางและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาข้าวทั้งระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสหพันธ์สมาคมชาวนาไทยว่า การแก้ไขปัญหาข้าวทั้งระบบของประเทศไทยนั้น ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

๑. ปฏิรูปข้าวทั้งโครงสร้างและวัฒนธรรม เช่น ควรปรับเปลี่ยนแนวคิดในการปฏิรูปข้าวทั้งระบบแบบใหม่ โดยควรเน้นปรับแผนยุทธศาสตร์แบบเชิงรุก

๒. ปฏิรูปกระบวนการผลิตข้าวทั้งระบบ เช่น พันธุ์ข้าว น้ำ ปุ๋ย องค์ความรู้ทางด้านวิชาการ เป็นต้น

๓. ปฏิรูปโครงสร้างด้านการตลาด เช่น รัฐควรตั้งราคาขึ้นนำโดยคำนึงถึงต้นทุนของชาวนาและความเป็นไปได้ของตลาด และต้องมีการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดจากภาครัฐ

๔. ชาวนาควรนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยควรเน้นทำการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อลดต้นทุนการผลิต

๕. รัฐควรออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องมาบังคับใช้

นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย

กล่าวสรุปแนวทางและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาข้าวทั้งระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมาคมชาวนาข้าวไทยว่าข้าวเป็นสินค้าเกษตรหลักที่สำคัญของประเทศไทย โดยเป็นอาหารหลักของคนในชาติและประเทศไทยถูกจัดให้เป็นฐานการผลิตที่สำคัญ หรือเป็นครัวโลก ข้าวที่ผลิตจะต้องมีคุณภาพดีตรงกับความต้องการของตลาดปลอดสารพิษ การที่จะปลูกข้าวให้ได้ผลดีมีปัจจัยหลายอย่าง ทั้งคุณภาพของดิน ปริมาณน้ำ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ปัญหาที่พบในปัจจุบันก็คือ ต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตตกต่ำ และมีสารเคมีตกค้างในผลผลิต

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทางสมาคมชาวนาข้าวไทย จึงได้ดำเนินการจัดตั้งโครงการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต ปลอดสารพิษ โดยมีแนวคิดที่จะให้ชาวนาที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง รวมกลุ่มกันผลิตข้าวคุณภาพ โดยสมาคมชาวนาข้าวไทย และหน่วยงานภาครัฐ นำโดยกรมการข้าวและภาคเอกชนร่วมมือกันทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับการผลิตข้าวคุณภาพดี รวมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิต และอุปกรณ์ที่จำเป็นบางส่วน โดยให้ชาวนาได้มีโอกาส(สมาชิกของสมาคม)บริหารจัดการกันเอง อย่างเป็นระบบ ต้นแบบการดำเนินการตามโครงการนี้ จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง และขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชาวนา ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีหลักการแนวทางขยายผลตามยุทธศาสตร์พร้อมกันทั่วประเทศในลำดับต่อไป

นายวิเชียร พวงลำเจียก นายกสมาคมชาวนาและเกษตรกรไทย

กล่าวสรุปแนวทางและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาข้าวทั้งระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมาคมชาวนาและเกษตรกรไทย ว่ามีความประสงค์ต้องการให้รัฐบาลออกกฎหมายสวัสดิการชาวนา เพราะมองว่าจะช่วยให้ชาวนามีเครื่องมือในการปกป้องสิทธิ ช่วยในเรื่องสวัสดิการต่างๆ มากขึ้น เพราะไม่เช่นนั้นอนาคตประเทศไทยอาจเป็นประเทศที่ต้องนำเข้าข้าวก็เป็นไปได้ หากชาวนารุ่นปัจจุบันหมดไป เนื่องจากกลุ่มเยาวชนในตอนนี้แทบไม่มีใครต้องการทำนาเพราะเหนื่อยและมีรายได้ต่ำ เพราะต้นทุนมีการผันแปรตลอด ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนการผลิต ค่าปุ๋ย ค่าเช่าพื้นที่รัฐบาลต้องนำต้นแบบต่างประเทศอย่างประเทศญี่ปุ่นและอเมริกามาใช้ เนื่องจากชาวนาเขามีรายได้สูงมาพัฒนาใช้กับประเทศไทยบ้าง เพราะทุกวันนี้ชาวนานอกจากไม่มีเงินเก็บแล้ว ยังมีหนี้สินจำนวนมาก เพราะชาวนาขายข้าวได้ราคาต่ำ จึงต้องการให้รัฐบาลหาแนวทางช่วยเหลือ และรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของชาวนาให้มากขึ้น
